

Katılım Bankaları Câiz mi Fâiz mi?

Katılım Bankaları Câiz mi; veya diğerk bir deyişle katılım bankaları helal mi sorusunun kısaca cevabını vermeye çalışacağım bu yazıda, meselenin en temel ve en çok karşılaşılan noktalarına değindim. Katılım Bankasından konut Kredisi alırken kolayca fâize düşebileceğinizi bilmiyorsanız bu yazının faydası olacağını umuyorum. Lütfen konu hakkındaki sorularınızı sayfa altında bulunan yorum formu üzerinden göndermekten çekinmeyin. Mümkün mertebe detaylı şekilde cevap vermekten memnun olurum.

Katılım Bankalarının Geçmişi

Akademik anlamda 1940'lerde tartışılmaya başlanan katılım bankacılığı, 1960'lerde Mısır'da denenerek fâizli bankacılık sistemine piyasalardaki ilk alternatif olarak ortaya çıkmıştı. Ancak aktif bir kuruluş olarak ilk katılım bankası, 1975 yılında Cidde'de faaliyete başlayan İslâm Katılım Bankası olarak gösterilmektedir.

Türkiye'de ise 1983 yılında Özel Finans Kuruluşu tanımının yasal olarak anılmaya başlanması sonra bir dizi yasal değişikliklerle 2005 yılından bu yana Katılım Bankası statüsüne kavuşan kuruluşlar, iki elin parmakları kadar azdır.

Ana ve yaygın bilinen faaliyet alanları Murabaha ve Mudarebe olan bankalar, bunlar gibi İslâm hukûkunda tanımları bulunan İcâre, Sukûk, Teverrûk, Tekâfûl başlıklarında faaliyetler sürdürüyor. Her birinin hukuk ile uygulama arasında şer'ân ihtilafli noktaları bulunan bu faaliyetler, tamamıyla bir İslâmî kâide üzerinde inşâ edilmişçesine icrâ edilebiliyor.

Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Özel Finans Kuruluşu olarak lisans alsa da özellikle 2005’den sonra Katılım Bankası olarak faaliyetine devam edebilen 4 kuruluş kalmıştı. Bunlar Kuveyt Türk, Albaraka Türk, şu an ismi Türkiye Finans olan Anadolu Finans ve Temmuz 2016’da faaliyet izni kaldırılan Bank Asya idi. Bunların arasına, ilk defa 2013 yılında hükümet tarafından, kamu katılım bankalarının kurulacağına açıklanmasıyla, 2015 ve 2016 yılında 2 yeni banka daha geldi: Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım.

Gerçekten de Müslüman bir ülke için İslâmî temellere dayalı bankacılık faaliyeti gösteren kuruluş sayısı az; değil mi? Sektör payları da henüz %6’yı buluyor. Yani Türkiye’de konvansiyonel bankacılık sisteminde çalışan bankalar %94 paya sahip. Maaş çekmekten, konut satın almaya kadar kadar Türk halkı bankacılık işlemlerinin %94’ünü fâizli bankalarla yapıyor.

Haziran 2017 itibariyle sektörün en çok şubeli bankası olan Kuveyt Türk 388 şubeye sahipken, onu 286 şube ile Türkiye Finans, 213 şube ile Albaraka Türk izliyor. Ziraat Katılımın henüz 48 şubesi bulunurken Vakıf Katılım ise 44 şube sayısına sahip. Haziran 2017 itibariye Katılım Bankası şube sayısı toplamda 979’a ulaştı. Kamu Katılım Bankalarının önümüzdeki birkaç sene içinde toplamda 300 şubenin üzerine çıkması bekleniyor. Bu da sektör payının %10’u zorlayacağına işaret kabul ediliyor.

Bu katılım bankaları câiz mi? Câiz olduklarını söyleyebilir miyiz?

Katılım Bankaları Fâizsiz ve İslâmî mi?

Katılım bankaları câiz mi, fâizsiz ve helal mi? Katılım Bankaları hakkındaki tek sabit gerçek, fâizli bankacılık sistemine İslâmî bir alternatif olarak ortaya çıkmış olması.

Ne var ki İslâm Fıkhdındaki yorum farklılıkları ve ticârî kaygıların bazı müştereklerde buluşması durumu farklı bir boyuta taşıyor. Çoğu zaman bu müştereklerde buluşmak yerine, böylesine bir zorlamayla ortaya yeni şeyler konduğuna şahid oluyoruz. Evet, belki de son cümleler sizin için hayret verici ya da tereddütle yaklaşmanıza sebep olan; doğruluğundan hoşlanmayacağınız şeyler ifade ediyor olabilir. Koruyucu bir tavsiyede bulunacağım: Katılım Bankası demek mutlak mânâda İslâmî kurallara uygun demek değildir.

Detayları ayırştırmak ve sistem içindeki yanlışları ayıklamak genel tüketici profili için kolay olmayacaktır. Örneğin, gıda sektöründe helâl sertifikalandırmayı önümüze koyalım. Helâl sertifikası veren birden fazla kuruluş ve gıda katkıları üzerinde bilgi veren onlarca “uzman” yazar ya da kuruluş bulabiliyoruz. Ne var ki buna rağmen bir gıda maddesindeki falanca katkının helâl olup olmadığını ayırt etmekte çoğu zaman zorlanıyoruz. İçerikler kısmında yazılı br katkı maddesinin ismi ya da tarifi üzerinden araştırma yaptığımızda, otorite kuruluş ya da kişiler tarafından henüz ele alınmamış yahut farklı şekilde ele alınmış olduğunu görerek tereddütte kalıyoruz.

Kısaca Türkiye’deki katılım bankaları câiz mi değil mi? Tam olarak nerelerde sorun var, sorunları nasıl aşabiliriz?

Katılım Bankalarında Sorunlu Noktalar

Katılım Bankacılığında benzer durumlar söz konusu. Sektör henüz yeni denebilecek olgunlukta iken ortaya çıkan yeni enstrümanlar, hakkındaki yeni mütalaa ve yorumlara muhtaç. Bununla birlikte sağlanan finansal ürünler yanında bazı konu dışı zorlamalar da bulunabiliyor.

Marketten meyveli yoğurt almak istiyorsunuz. Bir bakıyorsunuz ki içindekiler notunda “eser miktarda fındık kırığı...” gibi garipsenecek bir malzeme geçiyor... Ne alâka? Bir ev satın alıyorsunuz, yanında hayat sigortası... Biz zaten bir sözleşme

yapmadık mı?

Sadece konut ya da araç finansmanında değil, diğer enstrümanlarda da sıkıntılı uygulamalar söz konusu olabiliyor. Tabii bizim konumuz konut olduğu için bunun dışına çıkmamaya çalışacağız. Burada asıl mesele, Katılım Bankası isminin “tüm İslâmî şartlar yerine getirilir” mânâsını taşımayabileceğinden haberdar olunması. Katılım Bankaları bir İslâmî Hukuk kuruluşu tarafından denetlenmiyor. Aslında devletin böyle bir kurumu var; Diyanet İşleri Başkanlığı. Ancak devlet tarafından henüz böyle bir pozisyon uygun görülmemiş ki; Katılım Bankacılığının şartı olan İslâm Hukûku ya da diğer tâbir ile fıkıh yönünden bir denetime tâbî tutulmaları şimdilik söz konusu değil.

Hâl böyle olunca, bu bankalar kendi çaplarında oluşturdukları fıkıh istişare kurullarından istişâre ve görüş alıyorlar. Kendilerine tüketici bazında danışıldığında yahut verdikleri mülâkatlarda sözlü olarak ortaya koydukları beyanları bu yönde. Ucu açık mı? Evet çok açık... Özellikle yeni finansal ürünleri ortaya koyarken yahut İslâmî dayanağı olmayan şartlar öne sürerken bu ucu açıklığın zaman zaman kullanılabilildiğini görüyoruz.

Katılım bankaları câiz mi sorusuna yeniden gelirsek, en sorunlu noktalara bakıp çözüm arayabiliriz:

1. Konutun alım-satım şekli
2. Satış bedelinin dışında talep edilen **dosya masrafı** (*şimdi adı Finansman Tahsis Ücreti oldu*) ve benzerleri
3. Zorunlu tutulan sigortalar ve hizmetler
4. Anlaşma sonrası erken-geç ödeme sebepleriyle değişen maliyetler

En sık yaşanabilecek sorunları bu başlıklarda toplayabiliriz. Pekiyi çözüm nedir?

Katılım Bankasından Alınacak Konut Finansmanını İslâmîleştirmek

1. Konutun Alım-satım Şekli

Yapılan alışveriş kesinlikle **murabaha** şeklinde olmalı. Yani banka ile görüşmeden önce ev sahibiyle asla görüşmeyin! Elbette bir evi daha evvelden beğenmiş olabilirsiniz. Ancak “alıcı” sıfatıyla bir ev sahibiyle görüşmek, pazarlık etmek, hatta kapora vermeye kadar dayanan bir alışveriş ilişkisini başlatmak ve sonradan gidip banka ile görüşmek yanlıştır. İslâm hukukuna göre bu kesinlikle yanlıştır ve sistemi murabaha olmaktan çıkartır, belki makbul olmayan bir hülle haline dönüştürür.

Öncelikle banka ile görüşerek, kendilerinden bir vekâlet almalısınız. Bu vekâlet sözlü olarak alınabilir. Siz, banka adına ev bakıp fiyat pazarlığı yapmaya vekil olacaksınız. Bu yetkiyi bankadan aldıktan sonra ister yeni bir ev bakın, isterseniz önceden bakıp beğendiğiniz ev için gidip pazarlık edin. Artık bir sorun yok. Sonunda beğendiğiniz evi bankanın diğer şartları çerçevesinde, bankanın satın alıp size satması ile sahiplenebilirsiniz. Üstelik bu satın alma zincirinin tamamının kağıt üzerine yansımaları gerekmez. Yani “resmî” satış başta bankaya, sadece size de yapılsa yeterli olur. Kısacası evrak üzerinde gerek yoksa da fiilen şer’î kurallara uymalısınız, anlaşmanızı **murabaha yöntemiyle satışa** göre yapmalısınız. Ardından fiilî olarak da buna göre hareket etmelisiniz. Dînî açıdan fiil önemlidir, devletlerin kendi iç hukuklarına bağlı evrak gereksinimleri değişiklik gösterebilir; bu ise din hukûkunu değiştirmez.

2. Satış Bedeli Dışında Talep Edilen Ücretler

Ev tamam, anlaşma tamam... Tamam ama ne kadar tamam? Evi **şu kadar** bedelle satın alıyorsunuz, halbuki **şu kadar** da dosya masrafı (finansman tahsis ücreti) çıkıyor... Üstelik **filanca hizmetleri** de artık bu bankadan almanızı istiyorlar... Neler

neler. Anlaşmaya konu satış bedelinin dışında hiçbir masrafı kabul etmemelisiniz. Pekiyi bu nasıl olur; banka hiç bunu onaylar mı? Elbette onaylamaz. Ancak bir çözüm mevcut. Bankadan istemeniz gereken şey, tüm talep ettikleri ilave giderleri vadeli satış bedelinin içine dahil etmelerini, bunun dışında bir ad altında ek ücret talebinde bulunmamalarını istemelisiniz. Sizin olduğu kadar banka için de bu kolay bir işlemdir. Yine de bazı şubeler bu tür esneklikleri kullanmaktan çekiniyorlar... Olsun! Fâize düşmek yerine daha ikna edici olmaya çalışmak ya da başka bir şubeye gitmekte fayda var değil mi?

3. Zorunlu Tutulan Bazı Sigortalar ve Ek Hizmetler

Katılım Bankaları câiz mi sorusuna karşı sistemi savunanları en çok rahatsız edecek maddelerden biri. Zira cumhur ulemanın haramlığı hususunda ittifak ettiği bazı şeylerin talep edilmesini içeriyor. Aslında önceki maddeyle benzeşen bir konu da bu ek hizmet ve sigortaların zorunlu tutulması. Sigortalar (DASK dışında zorunlu olmayan konut sigortaları veya araç alırken kasko gibi...) zaten dînen câiz görülmeyen uygulamalar. Kendi eliniz ile devletin zorunlu kılmadığı bir sigorta türünden poliçe satın almanız kesinlikle uygun görülmüyor. Ne var ki banka size bu konutu satarken DASK, anlaşmalı şirketlerinden konut sigortası ve hayat sigortasını şart koşuyor. Şartları ortadan kaldırmamız mümkün değil ama bunu da İslâmî kurallara uygun hâle getirebilirsiniz. Yapmanız gereken şey, bir önceki maddede olduğu gibi, bahse konu ek ödemelerin isteniyorsa konutun vadeli satış bedeline dahil edilmesini söylemek.

Misâlen, 100.000 liralık ev aldınız, 1.000 lira dosya masrafı (finansman tahsis ücreti), 1.000 lira konut sigortası, 1.000 lira da hayat sigortası poliçe bedellerini istiyorlar. Siz burada şunu talep etmelisiniz: "Bana evi 103.000 liraya satın ama 1 kuruş olsun satış dışı ek ücret talep etmeyin".

Burada uygulama açısından bankaların üstesinden gelemeyeceği

bir durum yok. Zira devlet bu alışverişte sadece DASK'ı zorunlu tutarken, diğer sigortaların yapılmasını şart koşmuyor. Zorunşu olmayan sigortalar ise dînen kabul edilebilir değiller. 0 zaman bunlar adı altında bir ödeme, satın alma yapamazsınız. Halbuki banka bu işi kendisi çözebilir, masrafını da size satacağı konutun satış bedeline ekleyebilir.

4. Erken Ödeme İndirimi, Gecikme Arttırımı

Alışverişiniz tamamlandığı, yani sözleşme imzaları atıldığı andan itibaren, maliyetlerde en ufak bir değişiklik olmamalıdır. Gecikmeye bağlı artışlar olmaması gerektiği gibi erken ödemeye bağlı indirimler de söz konusu olmamalı. Örneğin, 5 sene vadeli aldığınız konutun 1 sene sora tüm borcunu ödemek istediniz. Çoğu kimsenin diyeceği şey, bankaya gidip hemen pazarlık yapıp borcu kapatmak olacaktır. “Kardeşim alan memnun, satan memnun...” İşte bu fıkhen uygun olmayan bir davranıştır fâizin bir çeşididir. Kezâ gecikme üzerine bina edilecek arttırmalar da fâizin bir başka çeşidi olacaktır.

Geç ödemenin kesinlikle bir çıkar yolu yok, ek bir ücret tahakkuk ettirilmesi câiz değildir. Ancak erken ödemede **hilâf-ı cins** ile çözüm üretilebilmektedir. Bu da bankadan borcunuz ile aynı para cinsinden indirim almak yerine, döviz cinsinden ödeme yaparak dîne uygun bir yol edinmiş olmaktır diyebiliriz. Söz gelimi; banka size 35.000 lira –ki karşılığı 10.000 USD iken- ödemeniz yerine 9.000 USD ödeyerek borcunuzu bitirebileceğinizi söylerse bu uygun olur. Katılım Bankaları hilâf-ı cins konusunda bilgilidir. Erken ödeme ile borcunuzu bitirmek istediğinizde bunu hilâf-ı cins yapacağınızı söylerseniz konu banka tarafında da sorunsuz halledilebilecektir.

Bir Tecrübe: Katılım Bankasında Fâize

Düşmek

Bu 4 madde sadece en çok yaşanan sorunlara işaret etmek için zikredilmişken, aslında çok daha fazla sorunla karşı karşıya kalabileceğinizi söylemem icâb eder. Kısaca bir tecrübe; hâtırâ paylaşımı ile bu yazıyı perçinlemek istiyorum;

2011 senesinde, rakipleri arasında -hâlen daha- daha “radikal” bilinen bir katılım bankasının, İstanbul’daki bir şubesinden almaya çalıştığımız konut finansmanı olumlu neticelenmiş, ancak konutun devletin şart koştuğu yeterliği hususunda eksiklikler olduğu fark edilmişti.

Banka müdürü kardeşimiz -o gün için bana işimi görmede yardımcı olmaya çalıştığına hüsn-ü zân ettiğim hâlde- “Elinizde hiç tapu yok mu; ben size bu parayı onun üzerinden vereyim, nasılsa finansman onaylandı, krediniz hazır, paranızı verelim istediğiniz evi alın” dediğinde, katılım bankalarından belki de en güvendiğime olan emniyet duygum zedelenmişti.

Ayrıntıdaki sorun fark edildi mi bilemiyorum. Aslı [murâbaha](#) olması gereken bu finansman, müdür inisiyatifinde bir hülle yoluna sevk edilerek, ailede bulunabilecek bir tapu üzerinden bize nakit para olarak teslim edilecekti. Kısacası zaten elimizde olan bir tapu için sözde murabaha sözleşmesi ile birlikte, istediğimiz herhangi bir evi almamız için elimize para sayılacaktı. Bildiğiniz konvansiyonel banka kredilerinden fiilen bir farkı kalmamış oluyordu... Belki sadece kağıt üzerinde durumu farklı olacaktı.

Neredeyse fâize ramak kalmışken işi bozma imkanı bulmuştuk. Üstelik daha sonradan öğrendik ki bankanın yönlendirmeleri ile başka hatalar da yapmışız. Alışveriş tamamlanmış olsa, biz de ailecek birden fazla çeşitte fâize bulaşmış olacaktık.

Burada art niyet aramak belki de çok doğru olmaz. Ancak şu bilinmeli ki ilmihâl farzdır. Yani kişinin kendi başında olan meselenin dînî hükümlerini bilmesi o kişiye farzdır. Önceden

planlı ya da beklenen olası bir mesele ise onun hükümlerini önceden öğrenmeli; mesela evlilik, hacca gitme, buluğa erme, konut edinme... gibi. Ânî gerçekleşen ve sürececek bir mesele ise sürerken öğrenmeli.

Kişi bilerek, sorumluluklarının farkında olarak, hesap vermeye hazır olarak hareket etmeli, her adım öncesi bilene o adımla ilgili danışılmalı... Zira karşınızda konuyu hiç bilmeyen birileri size yardımcı olmaya çalışıyor olabilir. Bir haram, iyi niyetle birleşince haram olmaktan çıkmaz. Üstelik fâiz gibi büyük günahlardan biri olunca...

...Aman dikkat!

Katılım Bankaları Câiz mi; Helal mi?

Neticeten; katılım bankaları câiz mi yoksa çeşit çeşit fâiz mi? Biz kuralları doğru şekilde öğrenir ve kuralına göre hareket edersek câiz olacak... Kendimizi böyle bir hususda bir ticârî kuruluşa ve tamamen kuruluşun yönlendirmelerine teslim edersek, “ne olacağı meçhûl” diyelim.

Türkiye’de katılım bankalarındaki dini açıdan ortaya konabilecek arızalar çok. Katılım bankalarında, İslâmî noktada yüksek hassasiyet oluşana yahut alternatif olarak Türkiye’ye gerçek İslâmî Mortgage gelene kadar, bu konudaki mesajlar devam edecek inşâallâh. Fâizden kaçma gayretiyle, bilmeden fâize ve helâl olmayan alışveriş yollarına koşan mütedeyyin vatandaşlarımızın uyarılmasını bugün için büyük bir ihtiyaç olarak görüyorum.

Katılım bankaları câiz mi sorusunun cevabı buraya kadar epeyce netleşti sayılır. Kısaca değinmek gerekir ki günümüzde tek sorun katılım bankalarının bu ticari açlıkla ortaya koydukları tavır değil. Konut ve araç satış organizasyonlarıyla meşhur olmuş, isimleri herkes tarafından bilinen yeni ve eski popüler bazı şirketlerin uygulamalarında da büyük sorunlar var. Hatta TOKİ’deki satış yöntemleri üzerinde de ciddi uyarılarda

bulunmak icâb ediyor. İnşâallâh bu köşede hepsine detaylı şekilde yer alacak. Fâizden kaçışın fâize veya diğer helâl olmayan yollara doğru değil, helâle doğru olması gerekmez mi?

Katılım bankaları câiz mi, katılım bankaları helal mi? Şimdilik bu kadar olsun. Zaman zaman yazının güncellendiğini ya da devamı niteliğinde yeni makaleler eklendiğini görebilirsiniz. Lütfen konu hakkında sorularınızı yorum alanından yöneltmekten çekinmeyin. Detaylı cevaplar vermekten memnuniyet duyacağım.

Yazının bir kısmında zikredilen bâzı veriler, [TKBB Veri Seti](#) sayfasından edinilmiştir.